

MARGT ER UM AÐ VELJA

Náms- og starfsfræðsla
Verkefnablöð

Berglind Melax
Berglind Helga Sigurpórsdóttir
Helga Helgadóttir
Guðbjörg T. Vilhjálmsdóttir

Áður fyrr var það reglan að fólk var í sama starfinu ævina út. Í dag er reglan sú að fólk skiptir oft um starf vegna örra breytinga í atvinnulífinu. Því má segja að starfsferillinn breyti oft um ásýnd. Þetta er á ensku kallað “protean career” og er þá vitnað í gríska guðinn Proteus sem gat breytt sér í margs konar skepnur. Teikningar Högna Sigurpórssonar vísa í sögnina af guðinum Proteusi. Það er starfsferill af þessari gerð sem flestir unglingar eiga fyrir höndum og það er tilgangur þessa efnis að búa þau sem best undir síbreytilegan starfsferil.

Efnisyfirlit

Inngangur	3
Starfalisti	4
Nám	5
Könnun á atvinnulífinu – Fyrri hluti – Verkefnablöð	6
1. HVAÐ ER VINNA?	7
2. VINNA OG UPPFINNINGAR	9
3. MIKILVÆGI HVERS STARFS	11
4. HVAÐ ER STARF?	13
5. SKILNINGUR Á ATVINNULÍFINU	21
Sjálfskoðun og starfshugsun – Seinni hluti – Verkefnablöð	26
6. GILDI HVERS OG EINS	27
7. FERÐALAG	28
8. ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI	29
9. AÐ HELTAST ÚR LESTINNI	30
10. BROTTTHVARFSHÆTTA	31
11. AÐ SETJA SÉR MARKMIÐ	32
12. LEITAÐ – FUNDIÐ	33
13. ÁHUGAVERÐ STÖRF	34
14. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN	35
15. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN	36
16. ENDURMAT	37
17. AÐ VERA FRUMLEGUR	38
18. AÐ TAKA ÁKVÖRDUN	39
19. HVER ER SINNAR GÆFU SMIÐUR	40

Margt er um að velja – Vefútgáfa

Verkefnablöð

ISBN 978-9979-0-2356-2

© 2004 Guðbjörg T. Vilhjálmsdóttir, Berglind Helga

Sigurpórsdóttir og Helga Helgadóttir

Aukið og endurbætt

© 2019 Guðbjörg T. Vilhjálmsdóttir og Berglind Melax

© 2019 Teikningar Högni Sigurpórsson

Allur réttur áskilinn

Ritstjórar: Aldís Yngvadóttir og Sigrún Sóley Jökulsdóttir

1. útgáfa 2004

2. útgáfa 2019

Menntamálastofnun

Kópavogi

Hönnun og umbrot: Menntamálastofnun

Inngangur

Í þessari vinnubók gefst þér, kæri nemandi, kostur á að kynna þér atvinnulífið með skipulögðum hætti og kanna hvaða starfsvettvang þú gætir hugsanlega kosið þér í framtíðinni. Í gegnum ævina tökum við ýmsar stórar ákvarðanir og þegar kemur að slíkum ákvörðunum er vissara að gera það að vel athuguðu máli. Þegar við tökum ákvörðun um stefnu á starfsferli þurfum við að búa yfir:

- Þekkingu á störfum og atvinnulífinu.
- Þekkingu á námsleiðum í skólakerfinu.
- Þekkingu á okkur sjálfum, áhuga okkar og gildum.

Í þessu námsefni er stefnt að því að hjálpa þér að taka ákvörðun um hvað skal gera að loknu grunnskólanámi. Markmið vinnubókarinnar Margt er um að velja er að þú:

- Öðlist skilning á tilgangi atvinnulífsins í þjóðfélaginu.
- Áttir þig á fjölbreytni atvinnulífsins og fræðist um störf og starfsgreinar.
- Kannir störf sem þú þekktir ekki fyrir og uppgötvir ný starfssvið í atvinnulífinu
- Áttir þig á hvaða áhrif þú getur haft á eigin aðstæður.
- Gerir greinamun á sjálfstæðri og ósjálfstæðri ákvörðunartöku.
- Setjir þér markmið og fyrirætlanir varðandi framtíðina.

Uppsetning

Vinnubókinni er skipt í tvo hluta. Fyrri hlutinn nefnist Könnun á atvinnulífi og er þar verið að einblína á einkenni og hlutverk starfa. Í seinni hluta vinnubókarinnar, Sjálfskoðun og starfshugsun, er m.a. farið yfir eigin gildi, markmiðssetningu og kynbundna starfshugsun.

Hver kafli eða viðfangsefni hefur að geyma þrjá þætti:

1. **Aðdraganda:** Þar er efnið kynnt og ýmsum spurningum varpað fram.
2. **Verkefni eða æfingu:** hér þarf ýmist að leita upplýsinga (t.d. frá vefsíðum eða fjölskyldumeðlimum), eða vega og meta sjálfan sig og umhverfið sitt.
3. **Niðurstöðu:** Verkefnið eða viðfangsefnið er dregið saman og skerpt er á stefnu og framtíðarsýn.

Vonandi veitir þetta námsefnið þér betri forsendur til þess að hugsa um atvinnulífið og mynda sjálfstæða skoðun um hvaða hlutverk þú gætir hugsað þér að taka í því, m.ö.o. hvaða störf þú vilt búa þig undir.

Gangi þér vel!

Starfalisti

Almannatengill	Húsgagnasmiður	Rafveituvirki
Arkitekt	Húsasmiður	Rafvélavirki
Atferlisfræðingur	Iðjuþjálfari	Rafvirki
Bakari	Iðnfræðingur	Rennismiður
Bífreiðasmiður	Innanhúsarkitekt	Sagnfræðingur
Bífvélavirki	Íþróttakennari	Sálfræðingur
Bílamálari	Íþróttافرæðingur	Sérkennari
Blaða og fréttamaður	Jarðfræðingur	Sjávarútvegsfræðingur
Blikksmiður	Kennari	Sjúkraliði
Blómaskreytir	Kerfisfræðingur	Sjúkraþjálfari
Bókari	Kerfisfræðingur	Sjúkraflutningamaður
Bókmenntافرæðingur	Kjólasaumari	Skipstjóri
Bókasafnstæknir	Kjötiðnaðarmaður	Skipulagsfræðingur
Bókasafnsfræðingur	Klæðskeri	Skósmiður
Búfræðingur	Kvikmyndagerðarmaður	Skrifstofufulltrúi
Búningahönnuður	Læknir	Skrúðgarðyrkjumaður
Byggingافرæðingur	Landfræðingur	Snyrtifræðingur
Dýralæknir	Leiðsögumaður	Stærðfræðingur
Eðlisfræðingur	Leikari	Stálsmiður
Efnafræðingur	Leikjahönnuður	Stjórn málafræðingur
Einkaþjálfari	Leikmyndahönnuður	Stoðtækjafræðingur
Endurskoðandi	Leikskólakennari	Stuðningsfulltrúi
Fatahönnuður	Lífefnafræðingur	Stýrimaður
Félagsfræðingur	Líffræðingur	Tækniفرæðingur
Félagsráðgjafi	Listfræðingur	Tækniteiknari
Félags- og tómstundaliði	Listmeðferðافرæðingur	Táknmálstúlkur
Fjármálastjóri	Ljós móðir	Talmeinafræðingur
Fjölmíðlatæknir	Ljósmyndari	Tamningamaður
Flugmaður	Lögfræðingur	Tannlæknir
Flugvirki	Lögregluþjónn	Tannsmiður
Flugfreyja/flugþjónn	Lyfjafræðingur	Tanntæknir
Förðunarmeistari	Lyfjataknir	Tölvunarfræðingur
Fornleifafræðingur	Málari	Umboðsmaður
Forritari	Málmsuðumaður	Umhverfisfræðingur
Framreiðslumaður	Mannfræðingur	Umsjónamaður fasteigna
Gæðaeftirlitsmaður	Mannauðsstjóri	Úrsmiður
Geðlæknir	Markaðsfræðingur	Veðurfræðingur
Geislafræðingur	Matartæknir	Vefhönnuður
Grafískur hönnuður	Matreiðslumaður	Veggfóðrari
Grafískur miðlari	Matvælafræðingur	Vélstjóri
Gullsmiður	Meinataknir	Vélvirki
Hagfræðingur	Meindýraeyðir	Verkfræðingur
Hársnyrtir	Mjólkurfræðingur	Verkefnastjóri
Heimspekingur	Múrari	Viðskiptalögfræðingur
Hjúkrunafræðingur	Næringafræðingur	Viðburðastjóri
Hljóðmaður	Náms- og starfsráðgjafi	Þjónustufulltrúi
Hóþferðabílstjóri	Netagerðarmaður	Þroskaþjálfari
Hótelstjóri	Nuddari	
Hugbúnaðarverkfræðingur	Pípulagningamaður	
Hundasnyrtir	Prentari	
Húsgagnabólstrari	Rafeindavirki	

Nám

Arkitektúr	Íþróttافرæði	Rafvélavirkjun
Atferlisfræði	Jarðfræði	Rafvirkjun
Bakaraíðn	Kennslufræði	Rennismíði
Bífréiðasmíði	Kerfisfræði	Sagnfræði
Bífvélavirkjun	Kjólasaumur	Sálfræði
Bílamálun	Kjötiðn	Sérkennsla
Blikksmíði	Klæðskurður	Símsmíði
Blómaskreyting	Kvikmyndagerð	Sjávarútvegsfræði
Bókasafns- og upplýsingafræði	Landafræði	Sjúkráliði
Bókasafnstækni	Leiðsögunám	Sjúkrabjálfun
Bókmenntafræði	Leiklist	Skipstjórn
Bókun	Leikskólakennarafræði	Skósmíðaiðn
Búfræði	Listfræði	Skrúðgarðyrkja
Byggingafræði	Listmeðferðarfræði	Snyrtifræði
Dýralæknisfræði	Lífefnafræði	Stálsmíði
Eðlisfræði	Líffræði	Stjórn málafræði
Einkabjálfun	Ljósmóðurfræði	Stoðtækjafræði
Endurskoðun	Ljósmýndun	Stærðfræði
Félagsfræði	Lyfjafræði	Tamningar
Félagsráðgjöf	Lyfjatækni	Tannlækningar
Félagsþjónusta	Lögfræði	Tannsmíði
Fjölmíðlafræði	Löggæsla	Tanntækni
Fjölmíðlataækni	Mannauðsstjórnun	Táknmálstúlkun
Flug	Mannfræði	Tækni fræði
Flugvirkjun	Markaðsfræði	Tækniteiknun
Fornleifafræði	Matartækni	Tölvunarfræði
Framreiðsla	Matreiðsla	Úrsmíði
Geislafræði	Matvælafræði	Veðurfræði
Grafísk hönnun	Málaraíðn	Vefmiðlun
Grafísk miðlun	Meinataeknir	Veggfóðrun
Gullsmíði	Mjólkurfræði	Verkefnastjórnun
Hagfræði	Múraraíðn	Verkfræði
Hársnyrtiiðn	Náms og starfsráðgjöf	Vélstjórn
Heimspeki	Náttúru og umhverfisfræði	Vélvirkjun
Hestafræði	Netagerð	Viðburðastjórnun
Hjúkrunarfræði	Nudd	Viðskiptafræði
Hljóðtækni	Næringarfræði	Þroskabjálfun
Hugbúnaðarverkfræði	Pípulagnir	
Hundasnyrting	Prentun	
Húsasmíði	Rafeindavirkjun	
Húsgagnabólstrun	Rafveituvirkjun	
Húsgagnasmíði		
Iðjubjálfun		
Iðnfræði		

MARGT ER UM AÐ VELJA

Könnun á atvinnulífinu

Fyrri hluti

Verkefnablöð

Berglind Melax
Guðbjörg T. Vilhjálmisdóttir

1. HVAÐ ER VINNA?

Í öllum samfélögum er vinnandi fólk.

En hvers vegna vinnur það?

Hvað hvetur fólk til að framleiða fyrir sig og samfélagið?

Við lok kaflans verð ég fær um að:
Skilja að þarfir einstaklingsins og samfélagsins eru uppspretta vinnunnar.

Ævintýri á eyðieyju

Ímyndið ykkur að þið séuð á siglingu í Suðurhöfum og skipið strandi á eyðieyju. Setjið ykkur í þau spor að ykkur hafi öllum skolað á land heilu og höldnu en sá möguleiki sé fyrir hendi að það líði margar vikur eða jafnvel mánuðir þangað til þið finnist. Ef þið eigið að lifa af þurfið þið að koma skipulagi á það sem gera þarf.

Verkefni

Þarfir skráðar

Hugsaðu um hvaða þarfir við höfum í daglegu lífi, bæði sem einstaklingar og sem hópur. Dæmi um þarfir geta verið þörf fyrir fæðu, húsaskjól og að halda uppi lögum og reglu. Gerðu lista yfir þarfir hópsins og einstaklinganna sem verður að sinna og ræddu með samnemendum og kennara:

Niðurstaða

Þarfir einstaklingsins og samfélagsins

Dæmið um lífið á eyðieyjunni hjálpar ykkur að skilja hve þarfir okkar eru margar, bæði einstaklingsþarfir og þarfir sem tengjast því að við lifum í samfélagi við aðra. Dýrin hafa lært að laga sig að umhverfinu en manninum hefur tekist að breyta umhverfinu sér í hag, t.d. með því að búa til nýtanlega hluti úr hráefni sem hann finnur.

Hvernig hafa hlutirnir í skólastofunni þinni orðið til? Hvaða þarfir liggja þar að baki?

Finnst þér lífið á eyðieyjunni endurspegli á einhvern hátt nútímapjóðfélag? Nefndu dæmi:

Það er okkur sameiginlegt að mynda samstöðu með öðrum í samfélaginu og því leggjum við okkar skerf á sameiginlegt „borð“ samfélagsins og fullnægjum þörfum okkar sem einstaklingar og þjóðfélagsþegnar.

En maðurinn vinnur ekki af þeirri ástæðu einni að hann þarf að afla sér viðurværis. Hugtakið *athafnaþrá* vísar til þess að það er manninum eiginlegt að hafa ánægju af vel unnu verki.

2. VINNA OG UPPFINNINGAR

Á eyðieyjunni varð ykkur ljóst að vinnan breytir lífi fólks og einnig hvernig hægt er að breyta umhverfinu til þess að gera það lífvænlegt fyrir sjálfan sig og fólkið í kringum sig.

Hvað rak manninn í upphafi til að finna upp verkfæri?

Hvers vegna er hann alltaf að þróa og betrumbæta verkfæri sín?

Hvað með fólk sem býr til starf út frá áhugamálum eða listsköpun sinni?

Við lok kaflans verð ég fær um að:
Greina frá áhrifum uppfinninga á atvinnuþróun.

Verkefni

Uppfinningar, frumkvöðlar og nýsköpun: óendanlegir möguleikar?

Í rás sögunnar hefur maðurinn fundið úrlausnir á vandamálum sínum með því að finna upp ný verkfæri og vélar. Nýjar hugmyndir og hnattvæðing hafa einnig haft mikil áhrif á að þróa nýjar uppfinningar og ný atvinnutækifæri.

Ef við rekjum þátt nýrra verkfæra og véla í sögu sjávarútvegs á Íslandi sjáum við fljótt að ný og betri skip og ný tækni í fiskvinnslu hefur gjörbreytt þjóðfélagsháttum hér á landi. Á síðastliðnum árum hafa einnig sprottið upp fyrirtæki á Íslandi sem hafa farið í útrás erlendis.

Þekkir þú til verka íslenskra uppfinningamanna? Hvað með íslenskar vörur eða fyrirtæki sem hafa notið velgengni erlendis? Nefndu nokkur þeirra og skrifaðu í línurnar hér fyrir neðan.

Hvort heldur þú að uppfinning eða stofnun fyrirtækis/vöru byggji á hugdettu eða langri rannsóknarvinnu?

Niðurstaða

Áhrif uppfinninganna á skólakerfið

Eftir því sem uppfinningum fjölgar og tækninni fleygir fram verður þróun hraðari í störfum. Hvert starf krefst sífellt meiri undirbúnings því að þekking og kunnátta verða að vera til staðar til að unnt sé að hafa vald á flóknum hugtökum eða tækjum.

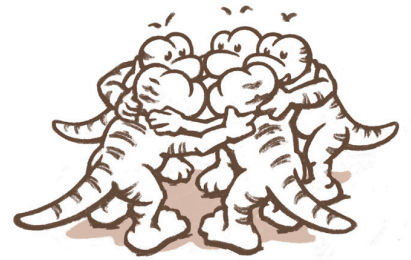
Breytingar í störfum sem rekja má til uppfinninga og nýrrar tækni hafa áhrif á skólakerfið. Skólarnir þurfa að miðla þekkingu og tækni sem er nauðsynleg undirstaða starfanna.

Hvaða uppfinningar telur þú að hafi valdið mestum framförum í skólakerfinu síðastliðin 10 ár?

Skrifaðu niður hugmynd að uppfinningu, vöru eða starfi sem þú gætir hugsað þér að framkvæma eða starfa við í framtíðinni.

3. MIKILVÆGI HVERS STARFS

Framleiðsla á fiskafurðum til útflutnings er mjög flókin og er afrakstur vinnu fjölmargra einstaklinga sem vinna ólík störf. Þekking og hæfni þeirra gera þeim kleift að framleiða fiskafurðina í sameiningu.

Fjöldi ólíkra starfa kemur við sögu við framleiðslu á flestum vörum og í þjónustu. Hvernig tengjast störfin?

Við lok kaflans verð ég fær um að:
Skilja mikilvægi hvers starfs í samfélaginu.

Verkefni

Störfin eru háð hvert öðru

Stundum er erfitt að gera sér í hugarlund hve mörg aðgreind störf þarf til að framleiða það sem við leggjum okkur til munns á degi hverjum. Til að þið fáið nákvæmari hugmynd um það er hér saga af framleiðslu á einni brauðsneið.

Ljúktu við þessa sögu með því að fylla í eyðurnar með viðeigandi starfsheitum á listanum.

Bakari
Bóndi
Búfræðingur
Efnafræðingur
Grafískur hönnuður

Markaðsfræðingur
Rafvirkir
Starfsmenn
vöruflutningsfyrirtækis
Verkfræðingur

_____ (1) framleiðir brauðið. Hann notar ofn sem _____ (2) hefur hannað. Ofninn gengur fyrir rafmagni. Því var það _____ (3) sem lagði að honum raflagnir. Hveitið sem bakarinn notar er unnið úr korni. Kornið var uppskera _____ (4) en _____ (5) hafði ráðlagt honum að auka frjósemi lands síns með því að nota áburð sem _____ (6) fundu upp. _____ (7) markaðsetur vöruna og _____ (8) hannar merki og útlit umbúðanna. Að lokum flytja _____ (9) brauðið í verslanir.

Ein brauðsneið er því árangur af vinnu margra mismunandi starfa. Eru fleiri störf sem koma við sögu?

Verkefni

Mikilvægi starfanna

Hvað gerðist ef vöruflutningabílstjórar legðu niður störf í heilan mánuð? Það hefði gífurleg áhrif á margskonar starfsemi og framboð á vörum. Hugsum fyrst um skort á lífsnauðsynjum og svo um framleiðsluðnaðinn sem gæti ekki komið vörum sínum á markað og þyrfti því að útvega geymslurými fyrir þær. En hvernig ætti þá að koma vörunum í geymslu?

Meginreglan er sú að starfsmenn í hverri atvinnugrein leggja sitt af mörkum til velferðar samferðamanna sinna á einn eða annan hátt. Hvert starf er mikilvægt og framlag þess ómissandi.

Skráðu hér fyrir neðan hugsanlegar afleiðingar sem verkfall sorphreinsunarfólks gæti haft.

Niðurstaða

Tengsl mismunandi starfa

Framlag starfsmanna í öllum starfsgreinum er mikilvægt til að framleiða vörur og veita þjónustu. Hvert starf er því nauðsynlegur þáttur í leit samfélagsins að lausnum á sameiginlegum eða einstaklingsbundnum vandamálum þess.

Framlag hvers vinnandi manns byggir á hæfni og þeirri kunnáttu sem hann hefur aflað sér um tæki, vélar og fleira sem hann notar við vinnu sína.

Öll störf eru mikilvæg því að hvert þeirra leggur sitt af mörkum til að móta umhverfið og leitast við að fullnægja einstaklingsbundnum og sameiginlegum þörfum okkar.

Veldu eitt starfsheiti sem þér finnst áhugavert, eða starf sem fjölskyldumeðlimur starfar við:

Nefndu nokkur starfsheiti sem tengjast þessu tiltekna starfi.

4. HVAÐ ER STARF?

Sagan um eyðieyjuna gerði ykkur kleift að skilja á hvaða hátt neyðin kennir einstaklingnum að leysa vandamál. Þá skilduð þið einnig að vinnan er skilgreind sem athæfi þar sem maðurinn breytir umhverfi sínu sér og sínum í hag og kemur þannig til móts við þarfir sínar og annarra samfélagsþegna.

En hvað auðkennir starf og greinir það frá öðrum?

Við lok kaflans verð ég fær um að:
þekkja Töfraformúluna og nota þá aðferð
til að kanna betur heim atvinnulífsins.

Hvaða spurningar gefa okkur gagnlegar upplýsingar?

Spurningar sem notaðar eru til að afla upplýsinga geta verið af tvennum toga:

- Ónákvæmar spurningar
- Nákvæmar spurningar

Ekki er mikið gagn að hinum fyrri en þær síðari leiða okkur beint að markinu.

Dæmi um ónákvæma spurningu væri: „Er þægilegur vinnutími í þessu starfi?“

Hér er spurt ónákvæmrar spurningar, hvað er þægilegur vinnutími? Er það frá kl. 9:00-17:00? Er það kvöldvinna eða jafnvel næturvinna? Það er mismunandi hvaða vinnutími hentar hverjum og einum og því er spurningin ekki nógu skýr.

Til að fá skýrari svör þarf að spyrja nákvæmari spurninga, eins og t.d. „Hvernig er vinnutímanum í þessu starfi háttað?“

Þegar við viljum fá upplýsingar um hvað ákveðið starf felur í sér skal ávallt leitast við að hafa spurningarnar eins nákvæmar og auðið er. Nákvæmnin ræðst alltaf af því hver tilgangurinn með spurningunni er, þ.e. þeirri vitneskju sem verið er að leita að.

Verkefni

Leynistarfið

Kennari hefur valið starfsheiti sem nemendur eiga að reyna komast að hvað er. Til að finna hvert leynistarfið er skuluð þið til búa til spurningar sem eru þess eðlis að þær gefa ykkur nógu margar vísbendingar. Hafið í huga það sem þið hafið lært um ónákvæmar og nákvæmar spurningar.

Skráðu spurningar hér á eftir. Ekki skrifa neitt í reitina hægra megin á blaðinu fyrr en að kennari segir til um.

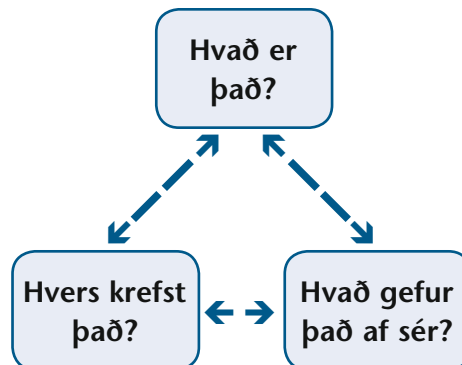
Spurningar	1	2	3

Starfið er: _____

Töfraformúlan: Þrjár grundvallarspurningar

Hugsaðu um þær spurningar sem þú spurðir til þess að komast að „leynistarfinu“. Margar þeirra eru hluti af svo kallaðri Töfraformúlu. Töfraformúlan inniheldur þrjár grundvallarspurningar sem gera okkur kleift að komast að helstu sérkennum hvers starfs og er kerfisbundin aðferð til að kanna hvaða starf sem er. Hver spurning hefur svo tvær hliðar.

1. Hvað er það?	– Eðli starfsins – Vinnuskilyrði
2. Hvers krefst það?	– Persónulegir eiginleikar – Undirbúningur
3. Hvað gefur það af sér?	– Laun – Atvinnutækifæri

Spurning 1: Hvað er það?

Hvað er starfið? Spurningar sem nauðsynlegt er að fá svar við um eðli tiltekins starfs og þau skilyrði sem unnið er við.

Eðli starfsins

Til þess að komast að því um hvers konar starf er að ræða verðum við að kanna eðli þess og vita hvað sá þarf að inna af hendi sem stundar það.

1. Í hverju er starfið fólgið?
2. Hver er tilgangurinn með starfinu?
3. Hverjir eru einstakir þættir starfsins?
4. Hvaða ábyrgð felst í því?
5. Hvernig verður starfinu best lýst?

Hér skoðum við:
Athöfn og verkfæri

Vinnuskilyrðin

Til að vita hvert eðli starfsins er þarf að spyrja um vinnuskilyrði, þ.e. vinnu-umhverfi og almennar vinnuaðstæður.

1. Er þetta útvinna eða innvinna?
2. Er þetta líkamleg vinna?
3. Er umhverfið heilsusamlegt?
4. Er þetta hættuleg vinna?
5. Hvernig er vinnutíminn?
6. Þarf að vinna yfirvinnu?
7. Hefur þessi vinna andleg óþægindi í för með sér (leiðindi, tilbreytingarleysi o.s.frv.)?

Hér skoðum við:
Umhverfi og álag

Spurning 2: Hvers krefst það?

Spurningar sem spyrja skal til að fá vitneskju um þá persónulegu eiginleika og þann undirbúning sem nauðsynlegur er fyrir tiltekið starf.

Persónulegir eiginleikar

Til þess að vita hvers starf krefst af okkur þurfum við að spyrja um þá persónulegu eiginleika sem verða að einkenna þann sem vill stunda starfið.

1. Hvaða áhugamál þarf sá að hafa sem vill stunda þetta starf?
2. Hvaða skapgerðarþættir þurfa að einkenna hann?
3. Hvaða hæfni leiðir til velgengni í þessu starfi?

Hér skoðum við:
Færni og áhuga

Undirbúningur

Til að vita hvers starf krefst af þeim sem stundar það verður að spyrja um nauðsynlegan undirbúning?

1. Þarf að stunda skólanám?
2. Hvaða kröfur má búast við að tilvonandi vinnuveitandi geri?
3. Þarf sérstaka starfsþjálfun til að stunda starfið?
4. Er þörf á sérstakri þekkingu fyrir starfið?
5. Hvert getum við leitað til að afla upplýsinga um skóla sem bjóða upp á nauðsynlega starfsþjálfun?
6. Er nauðsynlegt að hafa náð einhverju prófi til að geta sótt um starfið?

Hér skoðum við:
Þekkingu og kunnáttu

Nemendablað

Spurning 3: Hvað gefur það af sér?

Spurningar sem spyrja skal til að fá vitneskju um laun og atvinnuhorfur í tilteknu starfi.

Laun

Þegar spurt er um hvað tiltekið starf gefur af sér þarf að spyrja um laun, félagslega stöðu og allan annan ábata.

1. Er mikill munur á launum frá einum vinnuveitanda til annars?
2. Hver eru meðallaun þeirra sem stunda þetta starf?
3. Hvaða félagslegu réttindi fylgja starfinu o.s.frv.?

Hér skoðum við:
Réttindi og stöðu

Atvinnuhorfur

Til að komast að því hvaða tækifæri starf gefur okkur þurfum við að spyrja um atvinnuhorfur. Launin eru ekki allt. Möguleikar á því að ná frama í starfi skipta einnig máli. Framtíðarþróun starfsins og efnahagslegt mikilvægi þess hafa áhrif á atvinnuöryggið. Atvinnuþróun sýnir okkur að mörg störf úreldast.

1. Er möguleiki á að komast áfram í þessu starfi?
2. Er auðvelt að verða sér úti um atvinnu á þessu sviði?
3. Hverjar eru horfur um atvinnu?
4. Er hægt að stunda þessa atvinnu sem sjálfstæður atvinnurekandi o.s.frv.

Hér skoðum við:
Framtíð og útkomu

Verkefni

Þið hafið komist að raun um að þið verðið að spyrja margra spurninga til að komast að öllum eiginleikum tiltekins starfs. Allar þessar upplýsingar byggjast á Töfraformúlunni: *Hvað er það? Hvers krefst það? Hvað gefur það af sér?*

Sumar hliðar starfs vekja meiri áhuga en aðrar. Hvaða hlið starfsins finnst þér mikilvægust? Merktu X í reitina eftir því hvaða hliðar þér finnast mikilvægar og hverjar ekki.

Hvað er það?	Mikilvægt	Hlutlaus	Ekki mikilvægt
Eðli starfsins	☐	☐	☐
Vinnuskilyrði	☐	☐	☐

Hvers krefst það?	Mikilvægt	Hlutlaus	Ekki mikilvægt
Persónulegir eiginleikar	☐	☐	☐
Vinnuskilyrði	☐	☐	☐

Hvað gefur það af sér?	Mikilvægt	Hlutlaus	Ekki mikilvægt
Laun	☐	☐	☐
Atvinnutækifæri	☐	☐	☐

Niðurstaða

Rannsóknarstofa

Nú getur þú haldið áfram að kanna störf. Á næstu blaðsíðum er spurt um:

1. Starf annars forráðamanns þíns eða ættingja.
2. Starf sem vekur áhuga þinn.
3. Starf sem þú vissir ekki að væri til fyrr en þú flettir í gegnum starfalista.

Aflaðu upplýsinga um hvert starf í gegnum internetið eða munnlega frá þeim sem sinnir starfinu. Skráðu svo niður einkenni hvers starfs. Hafðu til hliðsjónar spurningarnar sem komu fram hér á undan þegar farið var yfir tvær mismunandi hliðar á hverri grundvallarspurningu Töfraformúlunnar.

1. Starfs forráðamanns eða ættingja:

Hvað er það?

Eðli starfsins:

Vinnuskilyrði:

Hvers krefst það?

Persónulegir eiginleikar:

Undirbúningur:

Hvað gefur það af sér?

Laun:

Atvinnuhorfur:

2. Starf sem vekur áhuga þinn:

Eðli starfsins:

Hvað er það?

Vinnuskilyrði:

Hvers krefst það?

Persónulegir eiginleikar:

Undirbúningur:

Laun:

Hvað gefur það af sér?

Atvinnuhorfur:

3. Starf sem þú vissir ekki að væri til fyrr en þú hafðir flett í gegnum starfalista:

Hvað er það?

Eðli starfsins:

Vinnuskilyrði:

Hvers krefst það?

Persónulegir eiginleikar:

Undirbúningur:

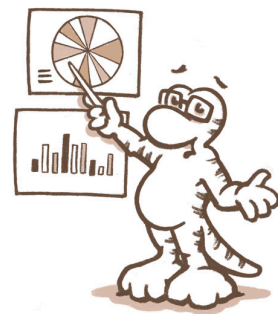
Hvað gefur það af sér?

Laun:

Atvinnuhorfur:

5. SKILNINGUR Á ATVINNULÍFINU

Þegar þið settuð ykkur í spor skipbrotsmanna á eyðieyju urðuð þið þess vísari að í samfélaginu þarf að sinna þörfum einstaklinga og hópa. Þessar þarfir hafa alltaf verið fyrir hendi.

Í dag er jafn nauðsynlegt og forðum að skapa nytsama hluti, t.d. að búa til betri verkfæri til að vinna sífellt flóknari verk. Á okkar tímum er svo komið að sú verkunnátta og þekking sem nauðsynleg er til að koma til móts við þarfir einstaklinga og samfélags er orðin það yfirgripsmikil að leita verður til fólks í fjölmörgum störfum til að sinna þörfum og leysa vandamál. Samfélag nútímans er orðið svo flókið að skapast hefur þörf fyrir mörg þúsund aðgreind störf og sífellt bætast við ný starfsheiti og segir það sína sögu um hraða þessarar þróunar.

Við lok kaflans verð ég fær um að:
þekkja mismunandi starfssvið og gera grein fyrir
heildarskilningi mínum á atvinnulífinu.

Nemendablað

Verkefni

Mismunandi þarfir – mismunandi störf

Ævintýrið á eyðieyjunni skýrir fyrir okkur hvernig samfélagsþarfir skapa vanda sem sérhæfð störf geta leyst. Þekking og kunnátta þeirra sem stunda sérhæfð störf getur nýst til að sinna þörfum og einnig leysa mörg vandamál sem blasa við einstaklingum og hópum.

Hafðu söguna af eyðieyjunni í huga og skráðu niður 1-2 störf sem eiga við tiltekið starfssvið atvinnulífsins. Hvaða störf þurfa að vera til á eyjunni til þess að samfélagið þar geti lifað og dafnað?

Fyrsta þörfin: nýting landgæða til lífsviðurværis

Ýmsar nýtanlegar auðlindir má finna í kringum okkur, t.d. fisk, ræktunarland, jarðhita, gróður, málma, drykkjarvatn, dýralíf o.s.frv.

Í samfélagi okkar vinna þeir sem fást við að uppfylla þessar þarfir störf sem tilheyra einu af sex stórum starfssviðum:

Starfssvið	Störf
1. Náttúruauðlindir	
2. Umhverfi	
3. Landbúnaður	
4. Námavinna	
5. Skógrækt	
6. Veiðar	

Önnur þörfin: úrvinnsla hráefnis sem finnst á eyjunni

Þessi vinnsla gerir landnemunum kleift að nærast, koma yfir sig þaki og búa til verkfæri og vélar sem þeir hafa þörf fyrir.

Úrvinnsla á hráefni snertir fjögur stór svið atvinnulífsins:

Starfssvið	Störf
1. Matvælaframleiðsla	
a. Mjólkurvöruframleiðsla	
b. Fiskvinnsla	
c. Kjötvinnsla	
2. Húsbyggingar	
3. Hönnun húsa og bæjarskipulag	
4. Iðnframleiðsla	
a. Breyting á málmum	
b. Vélaframleiðsla	
c. Framleiðsla og viðgerðir á vélabúnaði	
d. Framleiðsla og viðgerðir á raf- og rafeindabúnaði	
e. Örtækni og sjálfvirk framleiðsla	
f. Efnaiðnaður (plast, pappír, lyf, olíuvinnsla o.s.frv.)	
g. Húsgagnaframleiðsla	
h. Framleiðsla á vefnaðarvörum, leðri og fatnaði	

Þriðja þörfin: skipulag samfélagsins á sviði stjórn mála og öryggismála

Þegar einstaklingar búa saman verður að skipuleggja líf þeirra þannig að þeir geti búið í sátt og samlyndi. Því þurfum við stjórnvöld, stjórnkerfi og opinbera þjónustu til að samfélagið geti starfað eðlilega.

Gæta þarf réttlætis og einnig þarf að sjá til þess að röð og regla ríki. Við viljum einnig verja landsvæði okkar og landhelgi og vernda eigur samfélagsins.

Í atvinnulífinu svarar þetta til sex umfangsmikilla starfssviða:

Starfssvið	Störf	
1. Stjórnvöld		
2. Stjórnkerfi		
3. Landvarnir og öryggismál		
4. Lög og regla		
5. Opinber þjónusta		
6. Réttargæsla		

Fjórdða þörfin: hagræn og félagsleg skipan samfélagsins

Tryggja verður að viðskipti með vörur og þjónustu milli einstaklings og samfélags fari fram með eðlilegum hætti og öllum í hag.

Þegar samfélög verða flóknari félagslega og viðskiptalega skapast þörf fyrir ýmiss konar ráðgjöf og þjónustu á þessu sviði.

Í samfélagi okkar svara þessi verkefni til fimm umfangsmikilla starfssviða:

Starfssvið	Störf	
1. Hagfræði og fjármál		
2. Fjármálaþjónusta (bankar, tryggingar, kauphallar-viðskipti)		
3. Verslun, dreifing og sala		
4. Rekstur og bókhald		
5. Félagsleg þjónusta		

Fimmta þörfin: aðhlynning íbúa og heilsuvernd

Ekki þýðir að hugsa aðeins um efnisleg gæði. Því þarf að bjóða fram þjónustu til að reyna að leysa vandamál á borð við sjúkdóma, óþrifnað o.s.frv.

Fimm starfssvið sinna þessu markmiði:

Starfssvið	Störf
1. Heilbrigði	
2. Snyrting	
3. Hollustu- og vinnuvernd	
4. Gisti- og veitingaþjónusta	
5. Frístundir og íþróttir	

Sjötta þörfin: sköpun og varðveisla menningarverðmæta

Það er merkilegt að hugsa til þess að jafnvel frummaðurinn lét eftir sig höggmyndir og skreytingar þar sem hann bjó.

Hver manneskja býr yfir þörf fyrir fegurð, menningu og tómstundaiðkanir. Til að flytja þekkingu sína og kunnáttu milli kynslóða stofnaði maðurinn skóla og kom á skólakerfi með því markmiði að hver manneskja gæti öðlast menntun og hlutdeild í menningunni.

Starfssvið	Störf
1. Tónlist	
2. Bókmenntir	
3. Myndlist	
4. Hugvísindi	
5. Menntun og kennsla	
6. Fréttalutningur og gagnaöflun	

Sjöunda þörfin: að eiga samskipti við aðra

Þar sem hér er fjallað um landnema á eyðieyju er ekkert óeðlilegt við það að þeir vilji snúa aftur til meginlandsins og hitta annað fólk. Engu samfélagi nægir að lifa einangrað.

Allir leita samskipta við annað fólk, vilja halda sambandi og tilheyra öðrum.

Þetta kemur fram í fjórum stórum starfssviðum.

Starfssvið	Störf
1. Samgöngur og flutningar	
2. Fjarskipti	
3. Ferðaþjónusta	
4. Auglýsingar	

Niðurstaða

Skilningur minn á atvinnulífinu

Nú höfum við farið um víðan völl í könnun okkar á atvinnulífinu.

Hvaða viðfangsefni eða verkefni fannst þér áhugaverðast og af hverju?

Hvernig sérð þú fram á að geta nýtt þér það sem þú hefur lært hér, þegar kemur að því að velja framhaldsmenntun eða framtíðarstörf?

MARGT ER UM AÐ VELJA

Sjálfskoðun og starfshugsun

Seinni hluti

Verkefnablöð

Berglind Helga Sigurpórsdóttir

Helga Helgadóttir

Berglind Melax

Guðbjörg T. Vilhjálmisdóttir

6. GILDI HVERS OG EINS

Sjálfskönnun / Aðdragandi

Hvað finnst þér?

Hvers vegna finnst þér það?

Oft hefur þú ekki hugmynd um hvers vegna þér líkar vel við mannaskju sem verður á vegi þínum. Skoðanir okkar byggjast oft á ómeðvituðum hugsunum sem gefa til kynna hvað er mikilvægt í huga hvers og eins og hvað ekki.

Hvað er það sem þér finnst eftirsóknarvert í fari annarra? Þessi skoðun þín á mönnum og málefnum mótast af þínum gildum. Persónuleg gildi gefa til kynna hvað skiptir mestu máli í lífi hvers og eins. Þessi gildi gætu til dæmis verið húmor, alvara, viljastyrkur, ímyndunarafl, gjafmildi, umhyggjusemi eða eitthvað allt annað.

Æfing

Hugsðu um mannaskjur eða sögupersónur sem þú þekkir til og hvaða eiginleika þú kannt best að meta í fari þeirra. Skráðu þá hér.

1. Mér finnst (nafn) _____ svo _____ af því að _____

2. Mér finnst (nafn) _____ svo _____ af því að _____

3. Mér finnst (nafn) _____ svo _____ af því að _____

Til umhugsunar

Hvað segir þessi lýsing um þig sjálfa/n?

Það er mikilvægt að við áttum okkur á eigin gildum. Þannig komum við til með að átta okkur betur á þeim markmiðum sem við setjum okkur að loknu grunnskólanámi.

Ég þekki gildi vináttunnar.
Hver vildi lifa án hennar?
Hún er ágæt í meðbyr,
ómetanleg í mótbyr.

– Jos. Von Görres

7. FERÐALAG

Sjálfskönnun / Tilraun

Í þessari æfingu þarf að komast að því hvaða gildi skipta viðskiptavini á ferðaskrifstofu mestu máli. Dæmi um gildi gæti til dæmis verið sparsemi. Sumir vilja fá mikið fyrir lítið á meðan aðrir leita ævintýra, hvað sem það kostar. Hvað af eftirtöldum gildum telur þú að eigi viðskiptavini ferðaskrifstofunnar?

Ánægja
Sparsemi

Fegurð
Þekkingarþrá

Félagslyndi
Ævintýraþrá

Frelsi
Öryggi

?

„Ég vil fara í skipulagða hópferð með fólki á mínum aldri. Ég vil ekki þurfa að hafa áhyggjur af neinu og ekki hugsa um hvar ég ætla að gista eða hvað ég eigi að borða. Ég vil líka eiga kost á vel skipulögðum kvöldskemmtunum.“

Ragnar: _____

„Ég gæti ekki hugsað mér að fara í skipulagða hópferð. Ég vil fyrst og fremst gera það sem ég hef áhuga á, stoppa þar sem mig langar til, borða þegar ég er svöng og vera lengur á stöðum sem mig langar til að skoða betur.“

Valdís: _____

„Ég vil fá eitthvað fyrir peningana mína. Áttu farmiða á tilboði? Er einhver tími sem er hagstæðara að ferðast á en yfir háanna-tímann?“

María: _____

„Mig langar til Grikklands eða Egyptalands með góðum leiðsögumanni. Ég vil fræðast vel um þá staði sem ég heimsæki.“

Maríus: _____

„Það sem skiptir mig máli er að ég skemmti mér vel. Ég vil njóta strandlífs og sólbaða og það væri frábært að komast á tónlistarhátíð. Það skiptir mig líka miklu að geta lagt stund á íþróttir.“

Magnús: _____

„Mér finnst að á ferðalögum eigi maður að kynnst stöðum sem eru ólíkir daglegu umhverfi. Ég vil að ferðalagið opni augu mín fyrir þáttum í mannlífi og menningu sem ég þekkti ekki fyrir. Áttu til upplýsingar um Alaska, Nepal eða Amasonsvæðið?“

Sólveig: _____

„Ég gæti auðveldlega búið í Vínarborg eða Róm. Þetta eru svo fallegar borgir. Þar eru svo fallegir garðar og byggingar, að ég tali nú ekki um þessi fallegu torg sem þar er að finna. Þá hafa söfnin í báðum þessum borgum stórkostleg listaverk að geyma.“

Einar: _____

„Ég hef áhuga á að kynnst fólki í framandi löndum. Ég vil kynnst lifnaðarháttum þeirra og deila með því gleði og sorgum. Þannig kemst ég í samband við fólkið sjálft.“

Jóhanna: _____

Ég _____

Ég kys fyrst og fremst: _____

_____

8. ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI

Sjálfskönnun / Niðurstaða

Skoðaðu þessa töflu. Kannski hjálpar hún þér við að átta þig á þeim markmiðum sem þú vilt stefna að.

Verkefni

Skráðu hversu mikilvægt þú telur hvert þessara gilda vera.

Skiptir það mig máli?	Skiptir ekki máli	Skiptir litlu máli	Skiptir allnokkru máli	Skiptir miklu máli	Skiptir mjög miklu máli
1. Að hjálpa. Ég kys starf þar sem ég get annast aðra.					
2. Árangur. Ég kys starf þar sem ég get unnið mig upp.					
3. Fagurfræði. Ég kys skapandi starf sem gefur möguleika á að fegra umhverfið.					
4. Fjölbreytni. Ég kys starf sem gefur tækifæri til þess að breyta til og jafnvel ferðast. Það felur í sér fjölbreytt verkefni.					
5. Hugrekki. Ég kys starf sem er krefjandi og þarfnast hugrekkis.					
6. Laun. Ég kys starf sem gefur góðar tekjur og veitir margs konar efnisleg gæði.					
7. Samvinna. Ég kys starf sem veitir tækifæri til samstarfs við annað fólk.					
8. Sjálfstæði. Ég kys starf sem krefst sjálfstæðis og veitir tækifæri til að vinna eftir eigin hugmyndum.					
9. Sjálfsþroski. Ég kys starf sem mér líður vel í og gefur möguleika á að vaxa og þroskast.					
10. Starfsöryggi. Ég kys starf þar sem ég er örugg/ur og hef fastar tekjur.					
11. Stjórnun. Ég kys starf þar sem tækifæri gefst til þess að taka stjórn og sjá til þess að aðgerðir séu vel áætlaðar og útfærðar.					
12. Virðing. Ég kys starf sem er líklegt til að afla virðingar og vekja aðdáun annarra.					
13. Vitsmunaleg örvun. Ég kys starf sem krefst lausna á margvíslegum verkefnum, fræðslu og umhugsunar.					
14. Þægindi. Ég kys starf þar sem vinnuumhverfið er vistlegt og heilbrigt.					
15. Annað gildi					

Nemendablað

Finndu þau fjögur starfsgildi sem þér finnst mikilvægust og forgangsraðaðu þeim.

1

2

3

4

Þetta eru þín grundvallargildi!

9. AÐ HELTAST ÚR LESTINNI

Markmið / Aðdragandi

Að detta úr skóla

Margir grunnskólanemendur, hefja nám í framhaldsskóla að loknu grunnskólaprófi. Brotthvarf úr framhaldsskólum er þó nokkuð hátt á Íslandi miðað við nágrannalönd, og margir af þeim nemendum hafa enn ekki lokið við námi tveimur árum eftir skilgreindan námstíma. Það að detta úr skóla þarf ekki endilega að vera neikvætt og stundum eru fyrir því góðar og gildar ástæður. Samt sem áður hefur það að hætta námi ákveðnar afleiðingar í för með sér. Hér á eftir ætlum við að velta fyrir okkur nokkrum orsökum og afleiðingum þess að nemendur hætta í skóla.

Orsakir brotthvarfs

Erfiðleikar í umhverfinu

- Lágar tekjur.
- Fá ekki næði til að sinna heimanáminu.
- Viðhorf og stuðningur.

Hamlandi vandamál

- Líkamleg veikindi eða slys.
- Andleg vanlíðan eða veikindi.
- Þungun.
- Fjarvera annars foreldris eða beggja.
- Eiturlyfjaneysla.

Fjarvistir

- Skróp.
- Veikindi.

Vanræksla í skóla

- Heimanámi ekki sinnt.
- Uppgjöf í vissum fögum.
- Áhrif frá bekkjarfélögum.
- Lítil stuðningur foreldra.
- Vantraust á sjálfum sér.

Metnaðarleysi

- Setja markið í náminu ekki hátt.
- Lítið sjálfstraust.
- Vonleysi um framtíðina.

Peningaleysi

- Fá ekki vasapeninga.
- Þurfa að sjá fyrir sér.
- Þurfa að vinna með skólanum.

Áhugaleysi

- Finnst skólinn tímaeyðsla.
- Hafa ekki hug á að bæta við þekkingu sína.

Neikvætt hugarfar í garð skólans

- Ráðast gegn stjórnendum.
- Finnst kennarinn ekki skilja sig.
- Námsleiði.

Hugsanlegar afleiðingar brotthvarfs

Að hafa það á tilfinningunni að geta ekki lært

Þeir sem hætta í námi vegna námsörðugleika eiga oft í erfiðleikum með að losna við þessa tilfinningu þrátt fyrir að ástæðan fyrir námserfiðleikum sé yfirleitt önnur en skortur á hæfileikum.

Hugsanlegt atvinnuleysi

Samkeppni um atvinnu er mjög mikil. Menntun eykur líkurnar á því að þú getir sótt eftir starfi sem þú hefur áhuga á/þér finnst eftirsóknarvert.

Erfiðar aðstæður í lífinu

Flestir lenda í erfiðum aðstæðum einhvern tímann á lífsleiðinni. Þá er best að líta á það sem hindrun sem hægt er að yfirstíga. Fátt er svo með öllu illt að ekki boði nokkuð gott. Flótti er oftast engin lausn.

10. BROTTTHVARFSHÆTTA

Markmið / Tilraun

ERT ÞÚ Í HÆTTU?

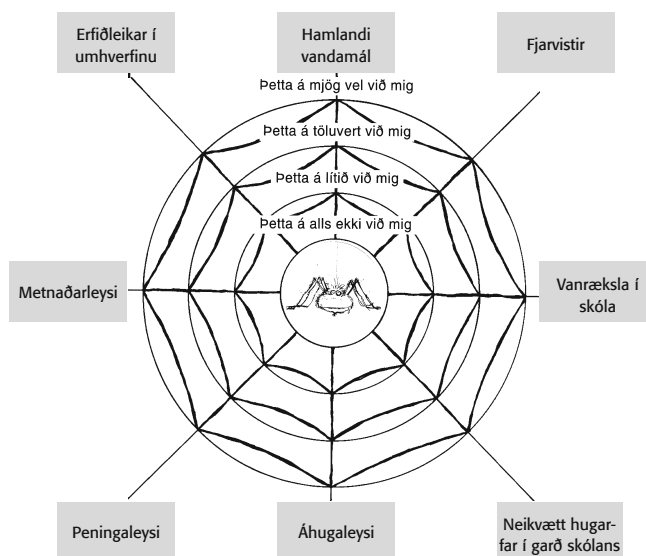

Að hverfa frá námi gerist ekki allt í einu. Það má líkja þessu við köngulóna sem vefur vef sinn af miklu þolgæði. Í fyrstu er vefur hennar nær ósýnilegur nema að leitað sé eftir honum. Það er eins með fyrstu einkennum brottthvarfs. Staða nemandans versnar án þess að nokkur taki eftir. Síðan kemur að því að möguleikar á námi eða starfi að loknu grunnskólanámi eru færri en reiknað var með. Það getur jafnvel verið að enginn valkostur þyki álitlegur.

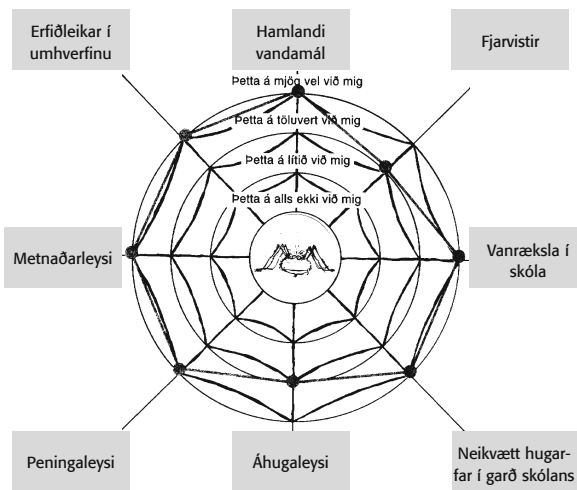
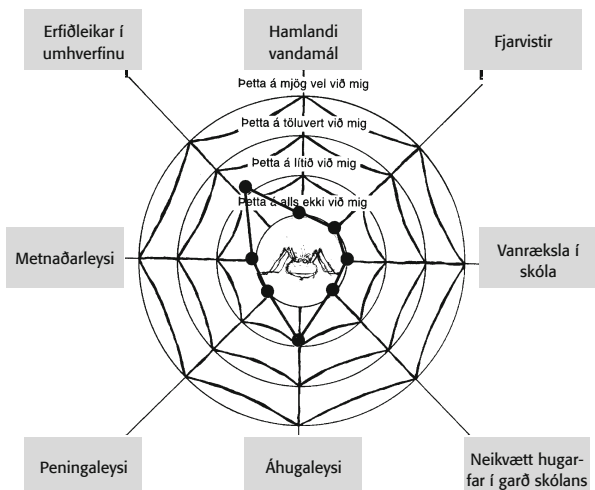
Getur verið að þú sért í brottthvarfshættu án þess að hafa tekið eftir því? Hér gefst tækifæri til að leggja mat á það.

Æfing

Merktu á hringina á meðfylgjandi mynd þann stað sem þér finnst að lýsi best þinni stöðu hvað varðar hvert atriði. Tengdu síðan punktana saman. Þræðirnir mynda þannig köngulóarvef.

Samanburðarmyndir

11. AÐ SETJA SÉR MARKMIÐ

Markmið / Niðurstaða

Hugum nú að því hvað hver og einn getur gert til að styrkja sjálfan sig ef eitthvað af einkennum þess sem er í brotthvarfshættu á við um hann.

- A) Skriðu þá þrjá þætti sem eru yst í köngulóarvefnum þínum í reitina hér fyrir neðan. Reyndu að finna út hvað orsakar þá og settu þér loks markmið sem gætu styrkt stöðu þína og dregið úr brotthvarfshættu.

Orsakir	Brotthvarfspættir	Markmið/Lausnir

- B) Það að setja sér markmið eykur líkurnar á að þú haldir þér við efnið og dregur þar með úr hættunni á brotthvarfi. Nú skaltu hugsa þig vel um og setja þér svo markmið um fyrirætlanir þínar í framtíðinni. Þetta getur verið markmið um námsárangur, starfsval eða hvað eina sem þér finnst þess virði að stefna að.

Markmið:

Hvað í fari mínu stuðlar að því að þessi markmið náist?

Hverju þarf ég að breyta í fari mínu til þess að þessi markmið náist?

12. LEITAÐ – FUNDIÐ

Valkostir / Aðdragandi

Hvaða störf hefur þú áhuga á að kanna?

Flestir hafa einhvern tímann velt fyrir sér hvað þeir muni starfa við þegar fram líða stundir. Sumir hafa snemma fastmótaðar hugmyndir um framtíðarstarfið en aðrir eru ekki eins vissir í sinni sök. Ein stærsta ákvörðunin í lífi okkar snýr að starfsvali og því er mikilvægt að sú ákvörðun sé tekin eftir vandlega umhugsun. Ein besta leiðin til að komast að raun um hvað maður vill gera er að kanna sjálfur þá möguleika sem eru í boði.

Æfing

Með þessari æfingu fylgir starfsheitasrá. Skoðaðu nú vel þau störf sem þar eru nefnd og veltu fyrir þér hver þeirra þú hefur áhuga á að kanna frekar. Alltaf þegar þú rekst á eitthvað áhugavert skaltu hafa í huga Töfraformúluna sem þú lærðir í fyrrihluta námsefnisins **hvað er starfið, hvers það krefst og hvað það gefur af sér**. Mikilvægt er að þú vinnir verkefnið sjálfstætt og með opnum huga. Farðu eigin leiðir og útilokaðu ekki einhver störf vegna fordóma eða hræðslu við hvað öðrum gæti fundist. **Skráðu a.m.k. tíu störf sem höfða til þín á línurnar hér að neðan.**

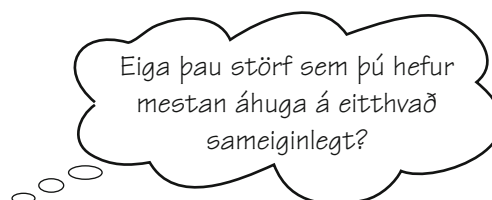
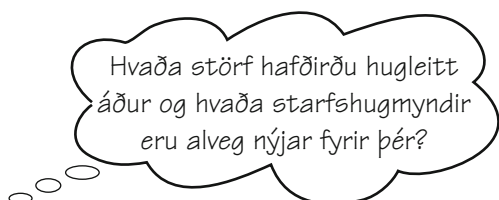

Til umhugsunar

Til gamans

Farðu á internetið og leitaðu upplýsinga um nokkur þeirra starfa sem þú þekkir lítið sem ekkert en gætir hugsað þér að vita meira um.

13. ÁHUGAVERÐ STÖRF

Valkostir / Tilraun 1

Æfing

1. Skrifaðu hér fyrir neðan þau fimm störf sem þér finnst hvað áhugaverðust. Skráðu einnig, í forgangs röð, grundvallargildi þín úr æfingu þrjú, ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI.

	Margfeldi	Starf 1		Starf 2		Starf 3		Starf 4		Starf 5	
Grundvallargildi		X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
1.	x8										
2.	x6										
3.	x4										
4.	x2										
Samtals í Y reit											

2. Nú þarftu að gefa hverju gildi stig frá 0 og upp í 4 eftir því hve vel þú telur það samræmast hverju starfi. Skráðu stigin í X reitinn. Byrjaðu á því að gefa gildi A stig og skráðu þau í X reitinn og svo koll af kolli. Í töflunni hér að neðan sérðu hvað stigagjöfin merkir.

Það samræmist starfinu fullkomlega	4 stig
Það samræmist starfinu vel	3 stig
Það samræmist starfinu í meðallagi vel	2 stig
Það samræmist starfinu lítið	1 stig
Það samræmist starfinu alls ekki	0 stig

3. Það gildi sem þú setur í forgang ætti að vega þyngra en þau gildi sem þú metur að hafi ekki eins mikið vægi. Því hefur gildinu A verið gefið vægið 8 en gildinu D vægið 2. Nú átt þú að margfalda veginn stigafjölda með stigunum í X reitnum og skrá útkomuna í reit Y.
4. Ef þú leggur nú saman stigin í hverri súlu merktri Y þá færðu heildarútkomu sem sýnir hve mikið vægi hvert starf hefur í huga þínum. Skrifaðu hér fyrir neðan þau þrjú störf sem þú gafst flest stig.

2

1

3

Þessum störfum hefur þú áhuga á. Þú ættir að kynna þér þau betur.

14. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Valkostir / Tilraun 2

Diljá Oddsdóttir, forsætisráðherra, stígur út úr ráðherrabílnum. Undir stýri situr Steinunn J. Sigfúsdóttir einkabílstjóri hennar. Diljá gengur inn í Alþingishúsið þar sem Arnar Pálsson, aðstoðarmaður hennar, heilsar þeim glaðlega. Halldór Ásgeirsson, ræstitæknir er rétt í þann mund að ganga frá skúringafötunum. Í vændum er mikilvægur alþjóðafundur um jafnrétti kynjanna. Um tuttugu lögreglukonur standa vörð um Alþingishúsið.

Kemur eitthvað í þessari frásögn á óvart? Hvers vegna?

Æfing

Flokkaðu störfin eftir því sem þér finnst eiga best við. Berðu þína flokkun saman við aðra í hópnum. Hvað er líkt? Hvað er ólíkt?

	Karlastarf	Kvennastarf	Listrænt	Skrifstofu- starf	Umönnun	Verklegt	Vísindalegt	Þjónusta
Bifvélavirki								
Hárskeri								
Pípari								
Leikskólakennari								
Garðyrkjufraeðingur								
Jarðfræðingur								
Læknir								
Efnafræðingur								
Hönnuður								
Ljósmyndari								
Söngvari, söngkona								
Arkitekt								
Kennari								
Rafvirki								
Deildarstjóri í verslun								
Forritari								
Bankagjaldkeri								
Bakari								
Næringarfræðingur								
Lýtalæknir								
Sölumaður á bílasölu								
Hjúkrunarfræðingur								
Tölvunarfræðingur								

Hvaða störf var hópurinn helst sammála um? En ósammála?

15. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Heimaverkefni

Æfing 1

Hugsaðu um starf sem þér finnst að annað kynið eigi að vinna fremur en hitt.

Starfið sem ég hef í huga er:

Hvers krefst starfið? _____

Hvað er það við starfið sem þú telur vera karlalegt/kvenlegt? _____

Gætir þú hugsað þér að vinna við þetta starf? _____

Æfing 2

Aflaðu upplýsinga um starfið sem þú varst að hugsa um. Kannaðu starfið. Notaðu netið eða taktu viðtal við einhvern sem vinnur við þetta tiltekna starf.

Hafðu eftirfarandi spurningar Töfraformúlunnar til hliðsjónar þegar þú kannar starfið.

Eðli starfsins

- ☐ Í hverju er starfið fólgið?
- ☐ Hver er tilgangur með starfinu?
- ☐ Hvernig er starfinu best lýst?

Vinnuskilyrði

- ☐ Útvinna?
- ☐ Innvinna?
- ☐ Líkamleg vinna?
- ☐ Hættuleg vinna?

Hvers krefst starfið?

- ☐ Hvaða áhugamál þarf sá að hafa sem vill stunda þetta starf?
- ☐ Hvaða hæfni leiðir til velgengi í þessu starfi?

Undirbúningur

- ☐ Þarf sérstaka starfsþjálfun til að stunda þetta starf?
- ☐ Er nauðsynlegt að hafa náð prófum til að geta stundað starfið?

Hvað gefur starfið af sér?

- ☐ Hver eru meðallaun þeirra sem stunda starfið?
- ☐ Er auðvelt að verða sér úti um atvinnu á þessu sviði?

Gætir þú eftir þessa athugun hugsað þér að vinna við þetta starf?

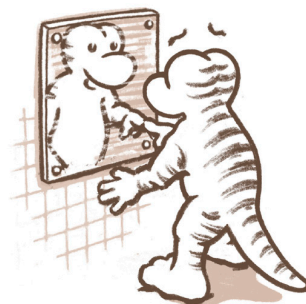
Hvað kom helst á óvart við könnun á starfinu?

Ertu enn sömu skoðunar eftir að hafa kannað starfið?

Hvað fannst þér vera merkilegast við starfið?

16. ENDURMAT

Valkostir / Niðurstaða

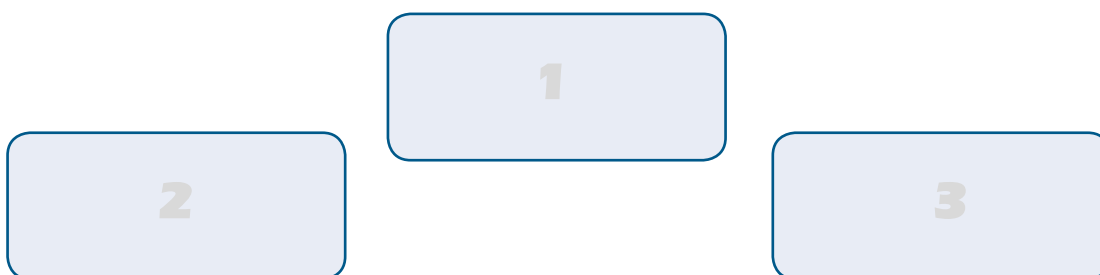

Matsaðferðin sem þú studdist við í verkefni 13 leiddi til þess að þú kannaðir gildismat þitt og áhuga með skipulögðum hætti. Niðurstaðan er þó ekki endilega sú sem þú hafðir vonast eftir og hugsanlega hefur umfjöllunin um kynjamuninn haft einhver áhrif á þig. Markmið þessarar æfingar er heldur ekki að þú veljir þér starf í eitt skipti fyrir öll. Tilgangurinn er að þú prófir að ganga í gegnum ferli þar sem þú vegur og metur ákveðna þætti og velur að endingu úr mörgum möguleikum. Þá er það ekki síður mikilvægt að þú áttir þig á gildi þess að vera vel upplýstur um eðli þeirra starfa sem vekja áhuga þinn.

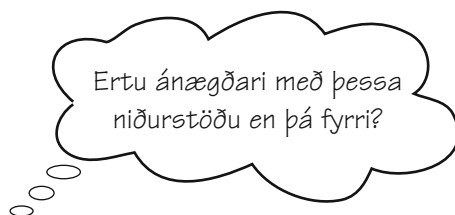
Æfing

Ef þú hefur áhuga á að gera æfinguna aftur út frá öðrum gildum eða störfum þá hefur þú tækifæri til þess hér.

	Margfeldi	Starf 1		Starf 2		Starf 3		Starf 4		Starf 5	
Grundvallargildi		X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
1.	x8										
2.	x6										
3.	x4										
4.	x2										
Samtals í Y reit											

Til umhugsunar

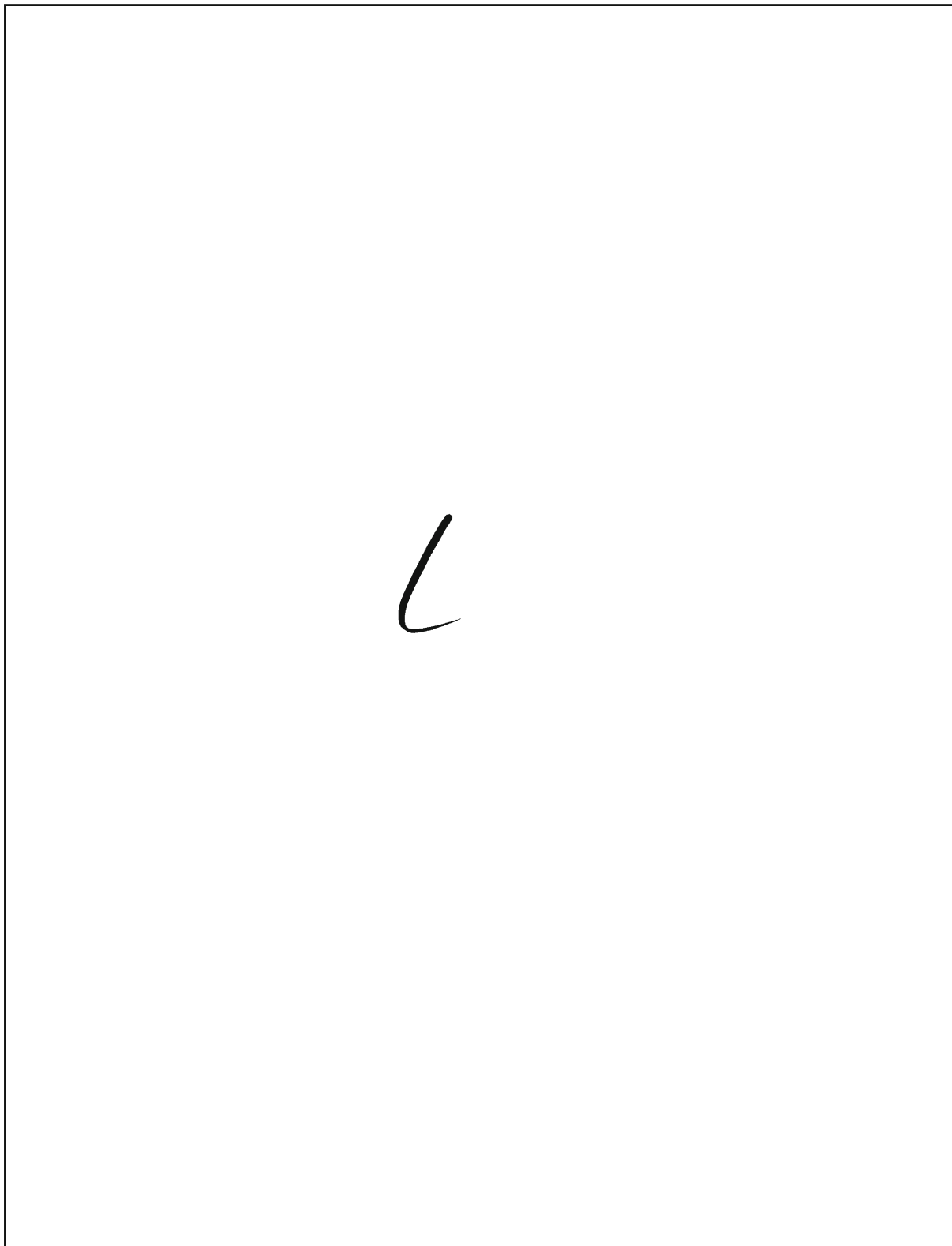
17. AÐ VERA FRUMLEGUR

Valkostir / Aðdragandi

Verkefni

Ljúktu við þessa teikningu.

Nemendablað

18. AÐ TAKA ÁKVÖRÐUN

Ákvörðun / Tilraun

Æfing

Hér á eftir fara átta dæmi sem hvert um sig sýnir ólíkar aðferðir við að taka ákvörðun.

Kannið hvort staðið sé sjálfstætt eða ósjálfstætt að ákvarðanatökunni.

Merkið í viðeigandi reiti og rökstyðjið svarið.

1. Að láta forlögin ráða

Ég hef ekkert um þetta að segja. Ég geri það sem ég get, þegar ég get.
Úrslit leiksins ráðast fyrir fram. Það er hvort sem er ekkert hægt að gera í þessu.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

2. Að vega og meta

Ég vil gjarnan vega og meta það sem mælir með ákvörðun og það sem mælir gegn henni. Ég hugsa mikið um hverjar þarfir mínar og langanir eru.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

3. Fastheldni

Mér er enginn vandi á höndum, ég vel út frá skoðunum mínum.
Ég fylgi fast eftir því sem ég hef einsett mér að hrinda í framkvæmd.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

4. Að bíða

Hvers vegna að gera í dag það sem getur beðið til morguns?
Ég veit ekki af hverju en ég má aldrei vera að því að taka á mínum málum.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

5. Innsæi

Það er enginn asi á mér. Ég veit hvað mér er fyrir bestu.
Ég vel og ákveð eftir eigin sannfæringu.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

6. Að gera eins og aðrir vilja

Ég segi ekki beint það sem ég hugsa og ég geri ekki alltaf það sem ég vil.
Vinir mínir eru líka ánægðir af því að ég geri það sem þeir vilja.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

7. Að láta kylfu ráða kasti

Fyrsta hugmyndin sem mér kemur í hug er yfirleitt sú besta. Ég eyði ekki tíma í umhugsun. Ég lít út fyrir að vera sá/sú sem veit alltaf hvað ég vil.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

8. Marksækni

Mér líkar mjög vel að vinna að verki þar sem stefnt er að ákveðnu marki.
Ég hef mörg áform og get staðið við það sem ég ákveð.

☐ Sjálfstætt ☐ Ósjálfstætt

19. HVER ER SINNAR GÆFU SMÍÐUR

Ákvörðun / Niðurstaða

Þær ákvarðanir sem teknar eru hafa mikil áhrif á hegðun okkar. Sá sem tekur ábyrgð á aðstæðum sínum getur einnig haft mikil áhrif á framtíð sína.

Það getur gefið okkur mikið að vera virk í lífi, námi, tómstundum og starfi. Öll slík reynsla kemur að góðu gagni þegar afla á upplýsinga um framhaldsnám og störf.

Verkefni

Skráðu þau einkunnarorð sem lýsa fortíð, nútíð og framtíð þinni best.

I. Afdrifaríkur atburður í fortíðinni.

II. Minn besti eiginleiki.

III. Viðhorf sem ég hef tileinkað mér.

IV. Viðhorf sem ég hef ekki
en ætla að hafa í framtíðinni.

V. Það sem ég vil gjarnan
verða síðar meir.

VI. Eiginleiki eða færni sem
ég þyrfti að tileinka mér
til að ná settu marki.

Nemendablað

Að lokum er við hæfi að draga saman þræðina og athuga hverjar fyrirætlanir þínar eru. Ljúktu við eftirfarandi setningar:

Það mikilvægasta sem ég hef lært er:

Fyrirætlanir sem mér finnst koma til greina eru:

Þær aðferðir sem ég hyggst beita til að hrinda
þessum fyrirætlunum í framkvæmd eru: